

اصول و فنون مامایی

و روش کار در اتاق عمل و زایمان



مؤلفان:

زهرا تذکری

عضو هیأت علمی دانشگاه علوم پزشکی اردبیل

آسیه موحدپور

عضو هیأت علمی دانشگاه آزاد واحد اردبیل

سرشناسه	: تذکری، زهرا
عنوان و نام پدیدآورنده	: اصول و فنون مامایی و روش کار در اتاق عمل و زایمان / مولفان: زهرا تذکری، آسیه موجد پور.
وضعیت ویراست	: ویراست ۲.
مشخصات نشر	: تهران: جامعه‌نگر، ۱۳۹۰.
مشخصات ظاهری	: ۱۶۸ ص؛ مصور، جدول.
شابک	: 978-600-101-125-2 / ۵۵۰۰۰ ریال
وضعیت فهرست‌نویسی	: فیبا
یادداشت	: کتابنامه.
موضوع	: مامایی
شناسنامه‌ی افزوده	: موجد پور، آسیه، ۱۳۵۲ -
ردیف‌بندی کنگره	: ۱۳۹۰ / ۶ الف ۴ ت / RG۵۲۴
ردیف‌بندی دیوبی	: ۶۱۸/۲
شماره‌ی کتاب‌شناسی	: ۲۳۴۶۷۱۸

این اثر، مشمول قانون حمایت مولفان و مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۴۸ است. هر کس تمام یا قسمتی از این اثر را بدون اجازه مولف (ناشر) نشر یا پخش یا عرضه کند مورد پیگرد قانونی قرار خواهد گرفت.

نشر جامعه‌نگر

- اصول و فنون مامایی و روش کار در اتاق عمل و زایمان
- تألیف: زهرا تذکری - آسیه موجد پور
- ناشر: جامعه‌نگر
- ویراست: دوم
- نوبت و سال چاپ: اول / ۱۳۹۰
- شمارگان: ۳۰۰۰ نسخه
- صفحه‌آرایی: آرساگو
- طرح جلد: مهدی اثویشیروانی
- لیتوگرافی، دانش؛ چاپ: صحافی: معرفت
- بهای: ۵۵۰۰ تومان
- شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۱۰۱-۱۲۵-۲

مراکز پخش و فروش

• نمایشگاه و فروشگاه مرکزی جامعه‌نگر و نشر سالمی
تهران: خ انقلاب - مقابل درب اصلی دانشگاه تهران - خ فخر رازی - خ نظری غربی - شماره ۸۴ - تلفن: ۶۶۴۹۳۷۱۶ - ۶۶۴۹۴۱۸۷

فروش اینترنتی: www.jameenegar.com

• کتاب‌فروشی‌های معتبر پزشکی سراسر کشور

• اراک: جندی • اردبیل: خیام • ارومیه: شاهد ایثارگران • اصفهان: رازی • یزدانک • اهواز: رشد • بین‌الملل • بابل: علی‌زاده • بجنورد: بهمن‌نشر • بروجرد: ولایت • پتیر عباس: استاد • بوشهر: نمایشگاه دایمی محمديور • بیرجند: آذین • قاش: جامعه‌نگر • تبریز: بابک • صادق‌زاده • رستخیزان • تنکابن: میرچی • جهرم: کلبه کتاب • خرم‌درد: معلم ۲ • خرم‌آباد: نشر دانشگاهیان • رشته دانشگاه آزاد بل مالتانان - لرجمند - مزده • زاهدان: کالج • زنجان: شهر کتاب • ساری: هفت • ساوه: کوثر • سمنان: نسیم • شیراز: جملی • مرکز نشر دانشگاهی • قم: فضل • کاشان: خله کتاب • کرمان: پایروس • حاجی‌پور • کرمانشاه: دانشمند • گرگان: دانشجو • مشهد: دانشجو • نمایشگاه علوم پزشکی جهاد دانشگاهی • همدان: روزقدیش - دانشجو.

«سیاس و ستایش یزدان پاک را که ما را توان و فرصت ویرایش حاضر عطا کرد».

هم‌اکنون در پایان دهه‌ی اول هزاره‌ی سوم میلادی که نظام سلامت با چالش‌های جدیدی همچون تغییرات جمعیت‌شناختی، تغییر روند بیماری‌ها، تغییر در نیازهای مددجویان و حضور روزافزون فن‌آوری در عرصه‌ی سلامت روبروست، در این ویرایش نیز سعی شده است در عین جامع و خلاصه بودن مطالب، دانش‌جویان برای مواجهه با مسائلی که در هزاره‌ی جدید در پیش دارند، آماده و توان‌مند گردند.

در ویرایش حاضر نیز همچون نگارش آن، تمامی محتوی منطبق با سرفصل‌های مصوب وزارت‌خانه برای درس «اصول و فنون مامایی» بوده و به تناسب، از آیات و روایات بهره گرفته شده است.

امید است حاصل این تلاش، گامی هرچند کوچک در جهت ارتقای سلامت جامعه محسوب گردیده و مقبول حق و دانش‌جویان و دانش‌پژوهان قرار گیرد.

مسئله‌ی تذکر و راهنمایی‌های سازنده‌ی صاحب‌نظران و مدرسان عزیز، این مهم میسر نخواهد شد.

اندرین ره می‌تراش و می‌خراش

تا دم آخر، رمی فارغ مباش

(مولانا)

مؤلفان

زهره تذکری - آسیه موه‌پور

تقدیم

تقدیم به:

امام عصر (عج)

منتظرانش،

اساتید و دانشجویان،

و دستانی که غنچه‌ی حیات را شکوفا می‌سازند،

تمامی ماماها.

زهرآذین

تقدیم به:

ساحت مقدس حضرت مهدی (عج)

تقدیم به پدر و مادرم،

که برای آسودگی من یک دم نیاسودند!

همسرم،

و پسر.

آسیه موحدپور

فصل (۱) سلامتی و بیماری	۱۵
تعریف سلامتی و بیماری	۱۵
• تعریف سلامتی	۱۵
• تعریف بیماری	۱۵
نشانه‌های سلامتی	۱۶
طیف تندرستی - بیماری	۱۶
تغییر الگوی بیماری‌ها و سطوح پیشگیری	۱۶
• پیشگیری سطح اول	۱۶
• پیشگیری سطح دوم	۱۷
• پیشگیری سطح سوم	۱۷
نیازهای اساسی بشر	۱۷
ارتباط	۱۸
• برقراری ارتباط با بیمار و خانواده	۱۹
فصل (۲) مامایی و ماما	۲۱
تاریخچه	۲۱
تعریف مامایی و ماما	۲۱
صفات ماما	۲۲
قوانین بین‌المللی اخلاق در مامایی	۲۲
مسئولیت‌ها و شرح وظایف ماما	۲۲
محیط‌های کاری ماما	۲۳
• زایشگاه	۲۳
• بیمارستان	۲۴
• بخش‌های مختلف یک بیمارستان	۲۴
• درمانگاه (خانه‌ی بهداشت یا مراکز بهداشتی و درمانی)	۲۵
پرونده‌ی بیمار	۲۵
پذیرش بیمار در مؤسسه‌های بهداشتی	۲۶
ترخیص بیمار از مؤسسه‌های بهداشتی	۲۶
انتقال بیمار در درون بیمارستان	۲۶
ارجاع و انتقال بیمار به مؤسسه‌های دیگر	۲۷
نکات مهم در تهیه‌ی پرونده‌های زنان و زایمان	۲۷
راهنمای کلی در ثبت گزارشات	۲۸

فصل (۳) انواع تخت‌ها	۳۱
تخت بدون بیمار (اشغال نشده).....	۳۱
تخت با بیمار (اشغال شده).....	۳۳
تخت عمل.....	۳۳
• تخت بعد از عمل.....	۳۳
تخت قلبی‌ریوی.....	۳۳
تخت معاینه‌ی زنان.....	۳۳
فصل (۴) مراقبت‌های عمومی بیمار	۳۵
هدف.....	۳۵
مراقبت از پوست.....	۳۵
مراقبت از مو.....	۳۵
مراقبت از ناخن.....	۳۵
• نظافت پوست و مو و ناخن.....	۳۶
مراقبت از حفره‌ی دهان.....	۳۶
• دهان‌شویه.....	۳۶
حمام کردن.....	۳۷
ماساژ پشت.....	۳۸
نظافت روزانه و اندازه‌گیری قد و وزن نوزاد.....	۳۹
• حمام دادن نوزاد در وان.....	۴۰
فصل (۵) بررسی علائم حیاتی.....	۴۳
علائم حیاتی.....	۴۳
تنفس.....	۴۳
• الگوهای تنفسی.....	۴۴
• کنترل تنفس.....	۴۴
• پالس اکسی‌متری.....	۴۴
درجه حرارت.....	۴۵
• کنترل درجه حرارت بدن از طریق پرده‌ی صماخ.....	۴۵
• کنترل درجه حرارت دهانی.....	۴۶
• کنترل درجه حرارت مقعدی.....	۴۷
• کنترل درجه حرارت زیربغلی.....	۴۷
نبض.....	۴۸
• تعداد نبض طبیعی.....	۴۹
• کنترل نبض.....	۵۰
فشار خون.....	۵۰
• کنترل فشار خون.....	۵۰
• اندازه‌گیری فشار خون از ران.....	۵۲
علائم حیاتی هشداردهنده‌ی کم‌اهمیت‌تر.....	۵۳
• وضعیت پوست.....	۵۳

- پرشدگی مجدد مویرگی ۵۳
- مردمک چشم‌ها ۵۳
- سطح هوشیاری ۵۳

فصل (۶) پوزیشن‌ها ۵۵

- پوزیشن‌ها (وضعیت‌های بدنی) ۵۵
- وضعیت نشسته ۵۵
- وضعیت به پشت خوابیده (طاقباز) ۵۵
- وضعیت به شکم خوابیده (پرون) ۵۶
- وضعیت به پهلو خوابیده (اترال) ۵۶
- وضعیت یک‌طرفه (نیمه به‌روی شکم) ۵۷
- وضعیت لیتوتومی ۵۷
- وضعیت خمیده بر سینه و شکم (سجده) ۵۷
- اصول حرکت دادن بیمار ۵۸
- اثرات بی‌حرکتی بر سیستم‌های بدن ۵۸
- حرکت دادن بیمار به بالای تخت ۵۸
- کمک به بیمار جهت نشستن در لبه‌ی تخت ۵۹
- نحوه‌ی انتقال بیمار از تخت به صندلی ۶۰

فصل (۷) درد و آسایش ۶۳

- درد ۶۳
- فیزیولوژی درد ۶۳
- دریافت ۶۳
- درک ۶۳
- واکنش ۶۳
- تجربه‌ی درد ۶۴
- عوامل مؤثر بر درد ۶۴
- بررسی درد ۶۴
- شدت درد ۶۴
- مداخلات و اقدامات تسکین درد ۶۴

فصل (۸) خواب و استراحت ۶۷

- خواب ۶۷
- فیزیولوژی خواب ۶۷
- مراحل خواب ۶۷
- الگوهای خواب ۶۸
- عوامل مؤثر بر خواب ۶۸
- اختلالات معمول خواب ۶۸
- بررسی وضعیت خواب ۶۹
- استراحت ۶۹

فصل (۹) تغذیه ۷۱

۷۱	مقدمه
۷۱	مواد غذایی
۷۱	• مواد غذایی انرژی‌زا
۷۲	• مواد غذایی غیر انرژی‌زا
۷۲	رژیم غذایی صحیح
۷۲	عوامل مؤثر بر تغذیه
۷۳	بررسی وضعیت تغذیه
۷۳	تغذیه بیمار از راه‌های مختلف
۷۳	• تغذیه دهانی
۷۴	• تغذیه با لوله
۷۴	• تهیه سند معده به روش نازوگاستریک (NGT)
۷۵	• نحوه‌ی اطمینان از جاگیری صحیح NGT
۷۵	• کاواژ
۷۵	• لاواژ
۷۶	• نیویاز
۷۶	• تغذیه‌ی وریدی یا TPN

فصل (۱۰) دفع ۷۹

۷۹	دفع مدفوع
۷۹	اختلالات دفع مدفوع
۸۰	• دادن لگن (بدپن)
۸۰	• تنقیه (انما)
۸۲	• گذاشتن شیاف مقعدی
۸۲	• نمونه‌گیری از مدفوع
۸۳	اختلالات دفع ادرار
۸۳	• شست‌وشوی پرینه
۸۴	• سونداژ مثانه (کاتتریزاسیون ادراری)
۸۵	• خارج کردن سوند فولی
۸۵	• سوند نلاتون
۸۶	• شست‌وشوی سوند مثانه (سیستم بسته)
۸۶	• نمونه‌گیری از ادرار
۸۷	• کنترل ادرار از نظر قند و ستون
۸۷	• جمع‌آوری ادرار ۲۴ ساعته
۸۷	• کنترل مایعات جذب و دفع شده

فصل (۱۱) کاربرد گرما و سرمای موضعی ۸۹

۸۹	کاربرد گرمای موضعی
۸۹	• گرمای خشک
۹۰	• پد گرم‌کننده

۹۰	لامپ‌های الکتریکی
۹۰	کمپرس گرم و مرطوب
۹۱	بخور گرم و مرطوب
۹۱	لگن آب گرم
۹۱	کاربرد سرمای موضعی
۹۲	سرمای خشک
۹۲	کمپرس سرد و مرطوب
۹۲	حمام سرد

فصل (۱۲) دارودرمانی ۹۳

۹۳	داروشناسی
۹۳	تعریف دارو
۹۳	قوانین دارویی
۹۳	اسامی داروها
۹۳	طبقه‌بندی داروها
۹۳	تعامل (تأثیر متقابل) دارو و بدن
۹۵	مقدار دارو
۹۸	محاسبات دارویی
۹۹	نحوه‌ی تأمین، نگهداری، توزیع داروها و مقررات مربوطه
۱۰۰	فرآورده‌های دارویی
۱۰۰	دادن دارو
۱۰۰	روش‌های تجویز دارو
۱۰۱	اصول کلی برای تجویز داروها به صورت تزریقی
۱۰۲	راهنمای عمومی برای تجویز دارو به روش تزریقی
۱۰۳	مخلوط کردن دو دارو در یک سرنگ
۱۰۳	تزریق داخل جلدی
۱۰۵	تزریق زیر جلدی
۱۰۶	عوارض تزریق زیر جلدی
۱۰۷	تزریق عضلانی
۱۰۹	عوارض تزریقات عضلانی و اقدامات
۱۰۹	نحوه‌ی تزریق عضلانی به روش بلوک هوا
۱۰۹	نحوه‌ی تزریق عضلانی به روش Z
۱۱۰	هپارین لاک
۱۱۰	خون‌گیری وریدی
۱۱۱	نمونه‌گیری خون شریانی
۱۱۱	خون‌گیری شریانی از رادیال
۱۱۲	روش مایع‌درمانی وریدی (سرم‌تراپی)
۱۱۲	محلول‌های الکترولیتی
۱۱۲	آماده‌کردن سرم
۱۱۳	کانولاسیون وریدی (جاگذاری برانول یا آنژیوکت در ورید)
۱۱۳	عوارض تزریق وریدی و اقدامات

۱۱۵	داروهای موضعی
۱۱۵	• داروهای موضعی چشم
۱۱۵	• چکاندن قطره در گوش
۱۱۶	• چکاندن قطره در بینی
۱۱۶	• شست و شوی واژن
۱۱۷	• وارد کردن دارو به واژن
۱۱۷	داروهای رکتال

فصل (۱۳) توجهات و مقررات انتقال خون ۱۱۹

۱۱۹	ترانسفوزیون خون
۱۱۹	نحوه‌ی ترانسفوزیون فرآورده‌های خونی
۱۲۱	واکنش‌های ترانسفوزیون خون

فصل (۱۴) اکسیژن درمانی ۱۲۳

۱۲۳	مقدمه
۱۲۳	کمبود اکسیژن
۱۲۳	• علامت هیپوکسی
۱۲۴	نحوه‌ی کاربرد اکسیژن
۱۲۴	• استفاده از کاتولای بینی
۱۲۴	• سند بینی یا حلقی دهانی
۱۲۴	• اکسیژن رسانی با ماسک ساده‌ی صورت
۱۲۵	• دادن اکسیژن با ماسک ذخیره‌ی بازدمی
۱۲۵	• چادر اکسیژن
۱۲۵	• ماسک ونجوری
۱۲۶	عوارض اکسیژن درمانی
۱۲۶	راه‌های هوایی مصنوعی
۱۲۶	• راه‌های هوایی دهان حلقی و بینی حلقی
۱۲۶	• لوله‌ی داخل تراشه
۱۲۷	• تراکیاستومی
۱۲۷	ساکشن کردن

فصل (۱۵) عفونت ۱۲۹

۱۲۹	مقدمه
۱۲۹	عفونت
۱۲۹	فرایند (زنجیره) عفونت
۱۲۹	• عامل عفونت‌زا
۱۳۰	• مخزن
۱۳۰	• راه خروج
۱۳۰	• روش انتقال
۱۳۰	• راه ورود

۱۳۱	• میزبان مستعد مبتلا به عفونت
۱۳۱	مراحل عفونت
۱۳۱	دفاع بدن در مقابل عفونت
۱۳۱	روش‌های پیشگیری و کنترل عفونت در جامعه
۱۳۱	• مجزاسازی (ایزولاسیون)
۱۳۲	• احتیاط‌های استاندارد
۱۳۲	• احتیاط‌های مربوط به انتقال یا سرایت
۱۳۲	• ایزوله‌ی معکوس
۱۳۲	عفونت‌های بیمارستانی
۱۳۳	• روش‌های گندزدایی طبی و جراحی
۱۳۳	• دو روش کلی برای استریل‌سازی
۱۳۴	• شستن دست‌ها
۱۳۴	• پوشیدن و درآوردن گان
۱۳۵	• پوشیدن و درآوردن ماسک صورت
۱۳۵	• پوشیدن و درآوردن دستکش‌های استریل
۱۳۶	• محیط استریل

فصل (۱۶) مراقبت از زخم و پانسمان ۱۳۷

۱۳۷	زخم
۱۳۷	انواع محلول‌های ضد عفونی کننده
۱۳۷	انواع پنس‌ها، نخ‌های بخیه، سوزن‌ها، لوازم پارچه‌ای و چسب‌ها
۱۳۷	• پنس‌ها
۱۳۷	• نخ‌های بخیه
۱۳۸	• سوزن‌ها
۱۳۸	• وسایل پارچه‌ای
۱۳۸	• شان‌ها
۱۳۹	• گازها
۱۳۹	• چسب‌ها
۱۳۹	فرآیند بهبودی زخم
۱۳۹	• عوامل مؤثر بر زخم
۱۴۰	پانسمان
۱۴۰	• پانسمان معمولی (خشک)
۱۴۲	• پانسمان مرطوب بدون درن
۱۴۲	• پانسمان با مش (مرطوب به خشک)
۱۴۳	• تعویض پانسمان همراه با درن
۱۴۳	• نحوه‌ی تخلیه‌ی ترشحات از همواک
۱۴۳	برداشتن بخیه

فصل (۱۷) مراقبت‌های قبل، حین و بعد از عمل جراحی ۱۴۵

۱۴۵	طبقه‌بندی‌های جراحی
۱۴۵	• انواع جراحی بر اساس درجه‌ی خطررایی